

*Δε γεννήθηκα για να μισώ
αλλά για ν' αγαπώ.
(Σοφοκλής, Αντιγόνη)*

ΥΠΑΤΙΑ

Τα πρόσωπα του δράματος

Υπατία, κόρη του Θέωνος.

Σιμαίθα, ακόλουθος της Υπατίας.

Ελένη, εταίρα

Κυρίλλος, επίσκοπος Αλεξανδρείας.

Χρύσης, νέος άνδρας, χριστιανός.

Ορέστης, Ρωμαίος διοικητής Αλεξανδρείας.

Θέων, γηραιός ιερέας των θεών.

Μωχάμετ, γηραιός Ιουδαίος

Νικίας, εραστής Ελένης

Πέτρος, διάκονος Κυρίλλου.

Αμμώνιος

Ευρυβάτης

Τίμαιος

Εύδωρος

(φίλοι του Θέωνος και της Υπατίας)

Οι Μοναχοί της Νιτρίας

Δούλοι και ακόλουθοι

Άνθρωποι του λαού

Αγγελιοφόρος

Το δράμα εκτυλίσσεται στην Αλεξάνδρεια το 415 μ.Χ.

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

Εικόνα πρώτη

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΣ ΚΟΣΜΟΥ

Το σκηνικό

(Μια αίθουσα ψηλή και φωτεινή στην κατοικία του Θέωνος ανοίγει πάνω από τους κήπους του Μουσείου. Πέρα από τους κήπους η μακρινή θάλασσα. Δεξιά και αριστερά, η Αλεξάνδρεια σκαρφαλωμένη πάνω σε πολλούς λόφους. Τεμένη, παλάτια, πύργοι, οβελίσκοι.

Το τέλος ανοιξιάτικου απογεύματος. Μέσα στην αίθουσα υπάρχουν σκόρπια καθίσματα. Στ' αριστερά μια πόρτα κλειστή, που οδηγεί στο εσωτερικό. Τοιχογραφίες παριστάνουν αρχαίους μύθους. Ένα άγαλμα της Παλάδας Αθηνάς).

(Ο Θέων, βοηθούμενος από την Υπατία, κατευθύνεται σ' ένα από τα καθίσματα κοντά στο κατώφλι).

Θέων

Δεν υπάρχει κανείς ακόμη μέσα στην αίθουσα;

Υπατία

Κανένας, γλυκέ μου πατέρα.

Θέων

(Καθώς κάθεται κάτω).

Το βράδυ κοντεύει να 'ρθει; Νιώθω στο πρόσωπό μου τη θεία λάμψη.

Υπατία

Το βράδυ πλησιάζει, αλλά ο ήλιος συνεχίζει ν' ακτινοβολεί. Το φως του τρεμουλιάζει γύρω από τα δέντρα και αναπαύεται πάνω στη θάλασσα. Αχ! τα μάτια σου, να μπορούσαν να δουν ακόμη!

Θέων

Για σένα, Υπατία, λυπάμαι πιο πολύ και από το φως της ημέρας. Όταν ακούω να λένε ότι είσαι όμορφη, τότε μόνο η νύχτα μου είναι μισητή.

Υπατία

Δε θα με δεις να γερονάω.

Θέων

Δε βλέπουμε να γερονούν εκείνοι που αγαπάμε. (Παύση).

Ο αέρας μας δροσίζει. Οι φίλοι μας αργοπορούν. Έμειναν στο λιμάνι, χωρίς αμφιβολία, περιμένοντας το πλοίο από την Ιταλία.

Υπατία

Ανόητοι! Κατασκοπεύουν από τις όχθες κάθε ιστιοφόρο, λες κι αυτό θα έφερνε τη σωτηρία.

Θέων

Η φωνή σου τρέμει, παιδί μου!

Υπατία

Καλέ μου πατέρα, ο πόνος μου είναι μεγάλος, όταν βλέπω την Αυτοκρατορία και τους θεούς να καταρρέουν - να καταρρέουν θλιβερά.

Θέων

Θλιβερά!

Υπατία

Μέσα σ' αυτή τη γοητεία της νέας άνοιξης, θυμάμαι άθελά μου την Αθήνα, τις τελευταίες πανηγυρικές εορτές της λατρείας μας. Ήσουν εσύ ωραίος, φορώντας το ένδυμα του ιερέα, ανάμεσα στον καπνό των θυσιών. Οι θεοφοροί ανέβαιναν από την πόλη στο λόφο του Παρθενώνα...

Θέων

Δεν ήσουν παρά ένα μικρό παιδί εκείνο τον καιρό. Έχεις συγκρατήσει όλες τις αναμνήσεις!

Υπατία

Και τώρα, με τη σειρά μου, θα γινόμουν ιέρεια - ιέρεια της Ελευσίνας μέσα στα θαλάσσια προώϊνά! Θα παρίστανα την Περσεφόνη που ένας θεός την φέρνει στο σκοτάδι και μετά γυρίζει μόνη της στο φως. Ελευσίνα! Ο ερημωμένος κόλπος δεν ακούει πια τον αντίλαλο της πομπής, και η ανθρώπινη

ψυχή ξεχνάει τα μυστήρια, όπου μάθαινε το πεπρωμένο της.

Θέων

Βεβαίως, θα υπομείνουμε και τα τελευταία δεινά!

Υπατία

Ναι, όλα τα δεινά συγκεντρωμένα σε ένα - την εξορία. Αυτή η φλογερή Αίγυπτος, όπου άλλοτε έζησαν τόσοι λαοί και τόσοι θεοί, μιλάει μόνο για θάνατο κι ερείπια. Έχει περισσότερους τάφους παρά ζωντανούς ανθρώπους. Κατοικούμε ήδη ανάμεσα στα πνεύματα. (Σιωπή. Γονατίζει μπρος στον Θεώνα). Πατέρα, πες μου όλη τη σκέψη σου! Αυτό το όνειρο που είναι δικό σου και δικό μας: να ξαναγεννηθεί το ωραίο παρελθόν, οι ναοί ν' ανθίσουν εκ νέου, να αποκατασταθεί η δόξα των θεών. Το πιστεύεις αυτό από τα βάθη της καρδιάς σου;

Θέων

(Υστερα από σύντομη σιωπή).

Το λιγότερο που μπορώ να πω είναι ότι τα πιστεύω αυτά τα πράγματα. Από τότε που έκλεισαν τα μάτια μου, τα βλέπω όλα.

Υπατία

Πες μου, τι βλέπεις;

Θέων

Βλέπω το μέλλον πιο μεγαλειώδες ακόμη και από το παρελθόν· όλους τους θεούς ενωμένους σ' ένα ναό - ένα ναό αρκετά ευρύχωρο, για να κρατήσει το λαό και τους σοφούς μαζί. Ναι, μια καινούρια Ακρόπολη.

Υπατία

Ποιος θα την χτίσει;

Θέων

Δε γνωρίζω, είναι ένα απόμακρο όραμα· πολύ μακρινό για μένα, αλλά τι σημασία έχει; Και μερικές φορές αυτό το όραμα τρεμοσβήνει.

Υπατία

Πριν περάσει αυτή η μέρα, οι χριστιανοί θα είναι οι κατακτητές.

Θέων

Ίσως. Δεν ξέρω, παιδί μου. Οι θεοί μου άφησαν μόνο ένα σύμβολο για να στηρίζω τα τελευταία βήματά μου. Γύρω απ' αυτό δεν υπάρχει τίποτα παρά

βαθύ σκοτάδι. Αν ο θεός των χριστιανών πρέπει να μας κατακτήσει, θα πέσει κι αυτός με τη σειρά του. Ναι, θα πέσει.

Υπατία

Δε θα δούμε εμείς την ήττα του;

Θέων

Όχι, αν δεν πρέπει να τη δούμε.

Υπατία

(Καθώς ξανασηκώνεται σιγά - σιγά).

Τότε, σε τι καλό αποβλέπουν τα λόγια μας; Είμαι κουρασμένη από τους σοφούς μαθητές που έρχονται εδώ, για να με ακούσουν· από φιλόσοφους παγιδευμένους μέσα στους χιτώνες τους· κουρασμένη από διαλόγους και επιχειρηματολογίες. Δεν μπορώ να ζω με τ' όνειρο, πατέρα. Πρέπει να μου το συγχωρήσεις αυτό.

Θέων

Δε ζούμε για ν' αγωνιζόμαστε;

Υπατία

Δε χωράει αμφιβολία, αλλά με τόσο αδύναμα χέρια!

Θέων

Κάνεις αυτό που μπορείς να κάνεις, κι αυτό είναι αρκετό για όλους.

Υπατία

Όχι όμως για μένα. Χρειάζομαι την ελπίδα, όπως ο προσκυνητής το ζων ύδωρ. Δε θα δούμε τη νίκη; Και γιατί; Διότι λείπει από τις φλογερές καρδιές ο ευγενής αγώνας. Οι καρδιές! Πράγματι, χρειάζεται μια απ' αυτές. Μακάρι να ζούσε ο Ιουλιανός. Τι δε θα είχε καταφέρει αυτός ο άνθρωπος; Ο Ιουλιανός! Ο φιλόσοφος Καίσαρ! Πέθανε πολύ νωρίς, δυνατός και νέος, όπως οι ευνοούμενοι των θεών. Λένε πως πέθανε μέσα σε μια κραυγή θλίψης. Όχι, ο Γαλιλαίος δε νίκησε. Ένας άλλος Ιουλιανός μπορεί να ξαναγεννηθεί.

Θέων

Έχεις κι εσύ στραμμένο το βλέμμα σου στην Ιταλία;

Υπατία

Ναι, είναι αλήθεια. Δεν είμαι παρά μια γυναίκα, που αναμένει τα βήματα

του μελλοντικού ήρωα.

Θέων

Γυναίκα, παρθένα κόρη, αλλά με καρδιά λιονταριού! *(Παύση)*. Ακούω κάτι. Δεν είναι αυτοί που πλησιάζουν;

Υπατία

Ναι, αυτοί είναι. Ο Αμμώνιος, ο Τίμαιος, ο Ευρυβάτης. Ο Εύδωρος δεν είναι μαζί τους.

(Τρεις άντρες ώριμης ηλικίας μπαίνουν στην αίθουσα. Δύο απ' αυτούς είναι πλούσια ντυμένοι, ο τρίτος φοράει ενδυμασία κνυκικού φιλοσόφου).

Θέων

Χαίρετε, φίλοι. Τι νέα;

Αμμώνιος

Χαίρετε! Δεν έχουμε νέα. Δεν ξέρουμε τίποτα σχετικά με το πλοίο.

Ευρυβάτης

Ο Εύδωρος το περιμένει μαζί με το πλήθος στην προκυμαία, ελπίζοντας κάποιο συναγερμό... ωραίο προνόμιο των νέων ανθρώπων! Αρνήθηκε να μας ακολουθήσει.

Υπατία

Εσείς, δεν ελπίζετε τίποτα πια;

Αμμώνιος

Είδα τους λευκούς καβαλάρηδες, τους βάρβαρους και τον Αλάριχο, μέσα στην πένθιμη νύχτα. Ήταν όρθιος πάνω από την καιόμενη Ρώμη, σαν γύπας πάνω σε πτώμα. Είδα τη λεηλασία της αιώνιας πόλης, τη φωτιά στους ναούς, το αίμα στους τοίχους και τα κοπάδια των σκυθρωπών αιχμαλώτων να διώκονται προς τα δάση του βορρά. Όλα αυτά είναι αρκετά για μια ολόκληρη ζωή.

Τίμαιος

Να ελπίζω τι; Όταν ο Θεοδοσίος πέθανε - αυτός ο ζηλωτής, ο υπηρέτης των επισκόπων - νομίσσαμε ότι θα μπορούσαμε ν' αναπνεύσουμε ξανά ελεύθερα. Δύο παιδιά μοιράζουν την Αυτοκρατορία σε Ανατολή και Δύση. Οι μοναχοί και οι μοναχές τούς κυβερνούν. Τούτο είναι το εγκαθιδρυμένο βασίλειο των χριστιανών. Εδώ μέσα στην Αλεξάνδρεια, οι ναοί μας κατεδα-

φίστηκαν, οι βωμοί μας εγκαταλείφθηκαν... Περισσότεροι προφήτες, περισσότερα θυμιάματα, περισσότερες σπονδές στα πνεύματα! Περισσότερη φωτιά, ακόμη και μέσα στα σπίτια μας! Μας έχουν κυνηγήσει έως εδώ.

Υπατία

(Χαμηλόφωνα).

Περισσότερη φωτιά ακόμη και μέσα στα στήθη μας.

Τίμαιος

Όλα τα ήθη κι έθιμά μας εξαφανίζονται. Η ίδια η γλώσσα μας εκχυδαΐζεται. Δεν απολαμβάνουμε πια το διάλογο, ούτε την ποίηση. Η ισχύς της Ρώμης και η γοητεία των Αθηνών κατακτήθηκαν ταυτόχρονα.

Αμμώνιος

Οι βάρβαροι, να το τέλος του κόσμου! Οι χριστιανοί, να το τέλος των θεών.

Υπατία

(Με παρόμοιο τόνο).

Έρχονται λοιπόν μάλλον οι βάρβαροι!

Ευρυβάτης

Είμαστε άξιοι της τύχης μας.

Τίμαιος

Ο κυνικός μιλάει γι' αυτά με τη γνωστή του ευχέρεια.

Ευρυβάτης

Σίγουρα, τα παράπονά σου με κάνουν να γελάσω. Ο Αμμώνιος θρηνεί τους κήπους του δίπλα στον ποταμό Τίβερη, κι εσύ τους ακροατές του ποιητή Τιβούλλον; Ματαιότητα είναι όλα αυτά όταν επείγει να δώσουμε τη μάχη. Είναι πράγματι θέμα πνευματικού παιχνιδιού. Οι χριστιανοί, ακόμη και οι βάρβαροι ξέρουν τι εστί αγάπη και τι εστί μίσος. Είναι πιο άξιοι από σας, διότι είναι φτωχοί και αγνοί. Ιδού η γνώμη μου.

Τίμαιος

Τόσο αγνοί ώστε ν' αφανίσουν την αυτοκρατορία.

Αμμώνιος

Μήπως θέλεις να ζηλέψουμε τους κατεργάρηδες που σέρνει πίσω του ο επίσκοπος.

Ευρυβάτης

Αυτοί κατέχουν το μυστικό της δύναμης: τον πόθο! Εσείς τον έχετε χάσει.

Υπατία

Και ποια είναι η θεραπεία, Ευρυβάτη;

Τίμαιος

Να ζει κανείς μέσα στον πίθο του Διογένη.

Ευρυβάτης

Αυτό θα ήταν η αρχή της σοφίας. Αλλά εσείς δεν είστε πια ικανοί για κάτι τέτοιο. Δε γνωρίζω τη θεραπεία, Υπατία. Εξάλλου, δε μιλούσα για σένα.

Υπατία

Ναι, δεν έχουμε τίποτα για τους ζητιάνους. Αυτό είναι το έγκλημά μας σήμερα. Αλλά ο λαός ανήκει σ' αυτούς που τον οδηγούν.

Ευρυβάτης

Εκείνοι που τον οδηγούν είναι ακριβώς εκείνοι που τον ακολουθούν. Κοίτα τον Ιερώνυμο, τον Αυγουστίνο, τον Αθανάσιο. Είναι όλοι τους γοητευμένοι από τον Ιησού - κακό σημάδι για μια υπόθεση, όταν όλοι οι γενναίοι άνθρωποι ρίχνουν εναντίον της πάνω στη ζυγαριά το φοβερό βάρος της σκέψης τους.

Αμμώνιος

Μήπως αποφάσισες να προσηλυτισθείς;

Ευρυβάτης

Δεν είμαι ούτε φιλόδοξος, ούτε μυστικιστής. Επιπλέον δεν υπάρχει ελπίδα, δεν υπάρχει φόβος. Δεν είναι δυνατό να πέσουμε πιο χαμηλά. Για μένα, λίγη σημασία έχει η θύελλα. Δε θ' αλλάξει καθόλου την τύχη μου, αυτός είμαι κι αυτός θα μείνω.

Θέων

Δεν έχουμε παρά μόνο ένα πράγμα να φοβηθούμε, κι αυτό είναι ο ατιμωτικός θάνατος.

Ευρυβάτης

Να! ο Εύδωρος! Φτάνει βιαστικά και κουνάει τα χέρια του τρέχοντας. (Μπαίνει ο Εύδωρος).